

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 14 mars 2008

Mål nr

Ö 2772-06

KLAGANDE

Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

MOTPART

KH

Ombud: Advokat RO

SAKEN

Ersättning för rättegångskostnader

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut den 24 maj 2006 i mål Ö 6147-05

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut tillerkänner Högsta domstolen KH ersättning av allmänna medel med fyrahundrafyrtiotusenåttiofyra (440 084) kr, varav 350 000 kr avser ombudsarvode och 90 084 kr utlägg.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen tillerkänner KH ersättning av allmänna medel för ombudsarvode med ett lägre belopp än det som hovrätten har bestämt.

KH har bestritt ändring.

KH har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Åklagaren väckte åtal mot KH och yrkade ansvar för brott mot 4 och 11 §§

lagen (1996:1152) om handel med läkemedel m.m. KH, som i brottmålsprocessen företrädde av en offentlig försvarare, invände att de av åklagaren åberopade bestämmelserna i svensk lagstiftning stred mot EG-rätten och därför inte fick tillämpas. Tingsrätten beslutade att inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen enligt artikel 234 EG. Under handläggningen i EG-domstolen företrädde KH av White & Case Advokataktiebolag enligt utfärdad fullmakt. Sedan EG-domstolen meddelat dom avgjorde tingsrätten brottmålet och ogillade åtalet mot KH. Genom beslut i domen lämnade tingsrätten KHs yrkande om ersättning för rättegångskostnader utan bifall. Yrkandet, som uppgick till sammanlagt 4 350 084 kr, avsåg ersättning för det arbete som på hans uppdrag utförts av White & Case under handläggningen i EG-domstolen, samt KHs kostnader för egen inställelse inför EG-domstolen.

KH överklagade beslutet om rättegångskostnader. Med ändring av tingsrättens beslut tillerkände hovrätten KH yrkad ersättning av allmänna medel för rättegångskostnader.

Justitiekanslern har som grund för sitt ändringsyrkande i Högsta domstolen anfört att det arbete som lagts ned endast till en del har varit skäligen motiverat för att ta tillvara KHs rätt i målet. När det gäller frågan om ersättningens storlek har Justitiekanslern inte vitsordat något belopp som i och för sig skäligt.

När ett förhandsavgörande inhämtas i ett mål vid en nationell domstol utgör förfarandet i EG-domstolen i förhållande till parterna i målet ett led i beredningen av samma mål. Som framgår av EG-domstolens dom ankommer det

därför på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna även såvitt avser förfarandet i EG-domstolen. Rättegångsbalkens bestämmelser om fördelning av rättegångskostnader skall således tillämpas också beträffande kostnaderna i denna del. Eftersom KH blivit frikänd kan ersättning utgå enligt 31 kap. 2 § rättegångsbalken. Orsaken till att han blivit frikänd liksom utgången av målet i EG-domstolen saknar därvid betydelse.

Justitiekanslern har inte överklagat hovrättens beslut såvitt avser KH tillerkänd ersättning för utlägg. Målet i Högsta domstolen gäller frågan om det arbete som White & Case utfört skäligen varit motiverat för att ta tillvara KHs rätt i brottmålet. Bedömningen bör därvid ske enligt samma grunder som gäller beträffande kostnader vilka hänför sig till det svenska domstolsförfarandet men med beaktande av de speciella förhållanden som gäller för förfarandet i EG-domstolen vid förhandsavgöranden.

Systemet med begäran om förhandsavgörande har till syfte att ge de nationella domstolarna möjlighet att säkerställa en enhetlig tolkning och tillämpning av EG-rätten i samtliga medlemsstater. Varje nationell domstol har rätt att ställa en fråga till EG-domstolen angående tolkningen av en gemenskapsrättslig regel, under förutsättning att den anser detta nödvändigt för att avgöra en tvist som är anhängig vid den. EG-domstolens roll i förfarandet är att tillhandahålla en tolkning av gemenskapsrätten eller att pröva dess giltighet, medan det är den nationella domstolen som har att tillämpa gemenskapsrätten på de faktiska omständigheterna i det mål som är anhängigt där, i förekommande fall genom att underlåta att tillämpa den

aktuella nationella rättsregeln. Förfarandet med förhandsavgörande utgör således en form för judiciellt samarbete mellan de nationella domstolarna och EG-domstolen.

Beträffande förhandsavgöranden gäller särskilda regler för förfarandet i EG-domstolen (se kap. 9 i EG-domstolens rättegångsregler). Det är vad den nationella domstolen anger i sitt beslut att hänskjuta en fråga till EG-domstolen som ligger till grund för förfarandet där. Beslutet om hänskjutande måste således vara tillräckligt utförligt och innehålla samtliga relevanta upplysningar om faktiska och rättsliga förhållanden, så att EG-domstolen och de som har rätt att inkomma med yttrande till domstolen kan få en god förståelse av bakgrunden och de tillämpliga bestämmelserna i målet vid den nationella domstolen. I beslutet skall vidare bl.a. sammanfattas de väsentliga delarna av de relevanta argument som åberopats av parterna i målet.

En förutsättning för att en begäran om förhandsavgörande inte skall avvisas är att begäran innehåller de faktiska och rättsliga uppgifter som är nödvändiga för att EG-domstolen skall kunna göra en tolkning av gemenskapsrätten som är användbar för den hänskjutande domstolen (se t.ex. beslut av den 8 oktober 2002 i mål C-190/02 *Viacom* [2002] ECR I-8287, och dom av den 17 februari 2005 i mål C-134/03 *Viacom Outdoor Srl* [2005] ECR I-1167, samt dom av den 13 december 2007 i mål C-250/06 *United Pan-Europe Communications Belgium SA*).

I mål om förhandsavgörande får de berörda parterna – dvs. parterna i målet vid den nationella domstolen, medlemsstaterna, kommissionen och i förekommande fall Europaparlamentet, rådet och Europeiska centralbanken –

inge endast ett skriftligt yttrande till EG-domstolen. Detta skall ske inom en absolut frist om två månader från den tidpunkt då de tog del av underrättelsen. Det förekommer dock att domstolen, på det sätt som skett i detta mål, anmodar en part att inkomma med ytterligare ett skriftligt yttrande i någon särskild fråga.

När det gäller det muntliga förfarandet, som i mål om förhandsavgörande bl.a. syftar till att låta parterna bemöta argument som andra rättegångsdeltagare har framfört i sina skriftliga yttranden, är den tid som varje part har till sitt förfogande för sitt anförande som huvudregel begränsad till högst 30 minuter och i princip får endast en person per part lov att yttra sig.

Av det som nu redovisats framgår att parterna i målet vid den nationella domstolen visserligen är parter också i målet om förhandsavgörande inför EG-domstolen men att deras roll där är mera begränsad. Det är som redan framhållits den nationella domstolen som genom sina frågor och redogörelsen för de faktiska omständigheterna i målet formar ramen för processen. Den part som vill påverka vilka frågor som ställs och vilket underlag som presenteras för EG-domstolen bör således i första hand ta tillvara de möjligheter att påverka utformningen av beslutet om hänskjutande som erbjuds inför den nationella domstolen. Så har också i detta mål skett genom skriftväxling i tingsrätten. Det sagda innebär inte att parterna i målet vid den nationella domstolen är betagna möjligheten att delta i processen inför EG-domstolen. Särskilt när det som i det nu aktuella målet är en part som väckt frågan om inhämtande av förhandsavgörande kan denne givetvis ha ett starkt intresse av att få komma till tals och framlägga sina synpunkter. När det gäller att bedöma i vad mån uppkomna rättegångskostnader hänförliga till

förfarandet i EG-domstolen varit skäligen motiverade bör detta emellertid, som ovan angetts, ske enligt samma kriterier som när det gäller kostnader inom ramen för det svenska domstolsförfarandet. Avgörande blir därmed om parten när arbetet utfördes hade skäl att anse att det behövdes för att han skulle kunna ta tillvara sin rätt i det aktuella målet vid den nationella domstolen. Målets allmänna art och komplexitet samt om det funnits behov av särskild sakkunskap inom det aktuella EG-rättsliga rättsområdet eller angående förfarandet inför EG-domstolen är omständigheter som bör beaktas vid bedömningen.

I det nu aktuella brottmålet yrkade åklagaren ansvar för brott mot lagen om handel med läkemedel. Behovet av förhandsavgörande motiverades av tingsrätten i första hand med frågan om artikel 31 i EG-fördraget utgjorde hinder mot att tillämpa den av åklagaren åberopade straffbestämmelsen, men tingsrätten frågade även om den i målet aktuella svenska lagstiftningen stred mot artikel 28 eller 43 i fördraget eller mot proportionalitetsprincipen. I begäran om förhandsavgörande, som innehöll fem frågor, redovisade tingsrätten utförligt KHS inställning samt redogjorde för relevant svensk rätt och utformningen av det svenska apoteksmonopolet. Såvitt framgår av EG-domstolens dom grundades också domstolens svar i allt väsentligt på det underlag som hade tillhandahållits av tingsrätten i dess begäran om förhandsavgörande.

Mot bakgrund härav och med beaktande av vad som ovan anförts om förfarandet vid EG-domstolen och om den nationella domstolens ansvar för att förse EG-domstolen med tillräckligt underlag för dess prövning, kan inte allt det arbete som utförts av White & Case i form av faktautredningar och

internationella jämförelser samt kontakter och korrespondens med myndigheter anses ha varit skäligen motiverat för att tillvarata KHs rätt i brottmålet.

Högsta domstolen finner vid en samlad bedömning att KH bör tillerkännas ersättning för rättegångskostnader, avseende ombudsarvode, motsvarande sammanlagt cirka 150 timmar med yrkat timarvode.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Dag Victor, Torgny Håstad, Per Virdesten och Anna Skarhed (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Maria Hallqvist